

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

סכמטיזם טרנסצנדנטלי: קאנט ופרשניו - 15953

תאריך עדכון אחרון 16-08-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: פילוסופיה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): טטיאנה קרצ'נצב

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Tatiana.Karachentseva@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד', 13.00-14.00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

לדברי קאנט, הפרק על הסכמטיזם של מושגי-השכל הטהורים עוסק 'בתנאים החושיים שרק בהינתנם אפשר להשתמש במושגי-השכל הטהורים'. השם שקאנט נותן לתנאים אלה הוא 'סכמטיזם טרנסצנדנטלי'. סכמות טרנסצנדנטליות, על פי הגדרת קאנט, הן קביעות א-פריורי של הזמן. במהלך הקורס ננסה להבין ולהסביר את ההגדרה הקאנטיאנית הזו. במיוחד ננסה להבהיר את הנקודות הבאות:

- מצד אחד, קאנט רואה בסכמה הטרנסצנדנטלית מעשה של כוח השיפוט המעמיד את צורת ההסתכלות תחת הקטגוריה הטהורה. מצד שני, הסכמה הטרנסצנדנטלית, לדברי קאנט, היא תוצר של הכוח המדמה הטרנסצנדנטלי. כיצד ניתן ליישב בין ההגדרות הקאנטיאניות הללו?

- מאחר שרק הזמן (ולא החלל) נקבע על ידי הקטגוריות, באיזה יחס עומד הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי לחלל, שגם הוא מוגדר בבת"ט כצורה אפריורית של ההסתכלות (אם כי חיצונית ולא פנימית)?

- סכמטיזם מאפשר להשתמש בקטגוריות למטרת הכרת התופעות, ועם זאת הוא מגביל שימוש זה לגבולות הניסיון האפשרי. האם, במונחיו של קאנט, ניתן להשתמש בקטגוריות הטהורות למטרות אחרות, שאינן הכרתיות? אם שימוש שונה כזה הוא בגדר האפשר, מהם התנאים שלו? וכיצד תנאים אלה קשורים לסכמטיזם?

בנוסף, ננסה להסביר את מקומו ותפקידו של הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי לא רק במערכת הקונספטואלית של בת"ט אלא גם בקונטקסט של הפרויקט הביקורתי כולו (אשר בא לידי ביטוי בשלוש הביקורות הקאנטיאניות).

להשלמת ניתוח הסכמטיזם, נדון במה שמכונה 'הדואליזם הקאנטיאני'. נשים לב כי הדימוי הסטנדרטי של הדואליזם הקאנטיאני הוא כפול: הוא מייחס לקאנט - באותה מידה - הן את הדואליזם של החושיות והשכל והן את הדואליזם של הטבע והחירות. בהתחשב באופי כפול זה, נשאל גם אנחנו שאלה כפולה: באיזה יחס עומד הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי להצדקת הדואליזם של החושיות והשכל מצד אחד, ולהצדקת הדואליזם של הטבע והחירות מצד שני? סביר למדי כי הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי מפריך את הדואליזם של החושיות והשכל, אך תומך בדואליזם של הטבע והחירות.

תפקידו ומשמעותו של הפרק על הסכמטיזם במבנה הכללי של ביקורת התבונה הטהורה פורשו בדרכים שונות. קיימת גישה שלפיה הפרק על הסכמטיזם אינו רק מעורפל ובלתי מובן, אלא גם מיותר, נטול משמעות וריק מתוכן.

עם זאת, קיימת גם גישה הפוכה שלפיה הפרק על הסכמטיזם אינו רק ברור ושקוף בתוכנו אלא גם ממלא תפקיד מרכזי במבנה הכולל של הביקורת הראשונה, כמו גם בכל הפרויקט הביקורתי. אנחנו נדון בשתי הגישות הנזכרות, אך נתמקד במספר פרשנויות המייצגות את הגישה השנייה: הפרשנות הספקולטיבית של הגל לסכמטיזם הטרנסצנדנטלי, הפרשנות האפיסטמולוגית הניאו-קאנטיאנית, הפרשנות הפנומנולוגית של היידגר והפרשנות של דלז על "תורת הפקולטות". נפנה את תשומת לבנו לעובדה שכל הפרשנויות הללו מבוססות על אותו מודל של חיפוש אחר השורש המשותף של החושיות והשכל, אשר בד בבד מהווה גם שורש משותף של הטבע והחירות (אם כי מודל זה מיושם בצורות שונות), ונדון בשאלה האם אפשר, כדאי וחשוב לשנות מודל פרשנות זה, והאם קריאה אדוקוטית בפרק על הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי מאפשרת לבצע שינוי כזה?

מטרות הקורס:

מטרות הקורס הן:

- להבהיר את משמעות המונח הקאנטיאני 'סכמטיזם טרנסצנדנטלי' על ידי ניתוח תפקידו בפרק על הסכמטיזם של מושגי-השכל הטהורים, במבנה ביקורת התבונה הטהורה בכללותה, וכמו כן גם בשתי

הביקורות האחרות (ביקורת התבונה המעשית וביקורת כוח השיפוט).
- לשחזר את מערכת ההבחנות של קאנט שבאמצעותה הסכמה הטרנסצנדנטלית מובחנת מן הסכמה של מושג אמפירי, הקטגוריה ה"מסוכמת" מן הקטגוריה הטהורה, צורת ההסתכלות הטהורה מן ההסתכלות הצורנית (פורמלית), הזמן כגילום הקטגוריות מן הזמן המגולם בחלל.
- להשוות בין הדרך שבה הקטגוריות קובעות את הזמן לפי ביקורת התבונה הטהורה לבין הדרכים שבהן הקטגוריות קשורות לזמן לפי ביקורת התבונה המעשית מחד ולפי ביקורת כוח השיפוט מאידך.
- לנתח מבחר מן הפרשנויות המשמעותיות והמשפיעות ביותר של הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי, לחשוף את העקרונות והיסודות שלהן, ולהבהיר את יחסיהם למתודה הביקורתית של קאנט.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לקראת סוף הקורס סטודנטים אמורים להיות מסוגלים:

- לשלוט במתודולוגיה המאפשרת לברר את מבנה הבעיה של הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי ולהראות את משמעותו ותפקידו הן בהקשר של ביקורת התבונה הטהורה והן בהקשר של כל שלוש הביקורות.
- לשחזר את מערכת ההבחנות הקאנטיאניות הקובעות את מהות הפתרון לבעיית הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי ולקשר פתרון זה לשאלת הדואליזם הקאנטיאני.
- להתחקות אחר גורלה של בעיית יחסן של הקטגוריות לזמן בפילוסופיה הפוסט-קאנטיאנית על ידי שחזור היסטוריית הפרשנויות לסכמטיזם הטרנסצנדנטלי שניתן למצוא בעבודותיהם של הגל, קסירר, היידגר, דלז ואחרים.

דרישות נוכחות (%) :

100%

שיטת ההוראה בקורס: דיון, דיאלוג וקריאה צמודה יהיו השיטות העיקריות של הקורס הזה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- מבוא: הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי ודרכים שונות לפרשו
- הפרק על הסכמטיזם: הפרובלמטיקה, המבנה והמתודה
- הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי בהקשר של הדוקטרינה הטרנסצנדנטלית של כוח השיפוט (או האנליטיקה של העקרונות)
- הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי ביחסו לדדוקציה של מושגי השכל הטהורים
- הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי והאסתטיקה הטרנסצנדנטלית
- הסכמטיזם הטרנסצנדנטלי כסוג של גילום (היפוטיפוזיס)
- הפרשנות הספקולטיבית לסכמטיזם הטרנסצנדנטלי בחיבור 'האמונה והידע' מאת הגל
- פרשנותו של היידגר לסכמטיזם הטרנסצנדנטלי על פי קאנט ובעיית המטאפיזיקה
- מחלוקת בדאבוס (1929): קסירר נגד היידגר
- שלוש הביקורות של קאנט כ"תורת הפקולטות": פרשנותו של דלז לסכמטיזם הטרנסצנדנטלי
- מסקנות

חומר חובה לקריאה:

Kant, I. Critique of pure Reason
Kant, I. Critique of practical Reason (fragments)
Kant, I. Critique of Judgment (fragments)
Hegel, G.-W.-F. Faith and Knowledge
Heidegger, M. Kant and the problem of metaphysics
Deleuze, G. Kant's Critical Philosophy: The Doctrine of the Faculties
The Neo-Kantian reader (S.Luft ed.), Part 2: The Marburg School

חומר לקריאה נוספת:

Allison H.E. Kant's transcendental idealism an interpretation and defense. Ch. 8
Baiaşu R. Heidegger's Interpretation of Kant's Transcendental Schematism – In
Kant and the Continental Tradition
Banham G. Schematism and Imagination/ In Kant's Transcendental Imagination, ch.
5
Boer de K. Categories versus Schemata: Kant's Two-Aspect Theory of Pure
Concepts and his
Critique of Wolffian Metaphysics
Caimi M. The logical structure of time according to the chapter on the Schematism
Champagne M. Kantian Schemata: A Critique Consistent with the Critique
Chipman L. Kant's Categories and their Schematism
Dister J.E. The Problem of Schematism of Pure Concepts of Understanding in Kant's
Critique of Pure Reason
Dufrenne M. The Notion of the A Priori
Franzwa G.E. Space and the Schematism
Golob S. Heidegger on Kant, Time and the 'form' of Intentionality
Grayson N.J. The Schematism of Analogy and the Figure of Christ: Bridging Two
Types of Hypotyposis
Gram M.S. Kant, ontology & the a priori
Heidegger M. Phenomenological Interpretation of Kant's Critique of Pure Reason
Heidegger M. The Essence of Human Freedom: An Introduction to Philosophy
Hall B. The arguments of Kant's Critique of pure Reason
Käufer S. Schemata, Hammers, and Time: Heidegger's Two Derivations of Judgment
Krausser P. Kant's Schematism of the categories and the problem of pattern
recognition
Krämer S. Schematism, Imagination, and Pure Intuition in Kant
Krijnen C. The Problem of Schematism in Kant and its Transformation in Southwest
Neo-Kantianism – In Kant Yearbook, Vol. 12 (2020), Issue 1
Lask E. Three fragment from The Neo-Kantian Reader
Malabou C. "Idealism": a new name for metaphysics. Hegel and Heidegger on a
priori synthesis
Matherne S. Kant and the Art of Schematism
Pendlebury M. Making Sense of Kant's Schematism

Pippin R.B. The Schematism and Empirical Concepts – In Immanuel Kant, Critical Assessments, Vol. II
Rotenstreich N. Kant's Schematism in Its Context
Sakai H. Schematism Chapter in the Critique of Pure Reason
Schaper E. Kant's Schematism Reconsidered
Scaglia L. Kant's notion of transcendental schema
Smith N.K. A Commentary to Kant's 'Critique of Pure Reason'
Waxman W. Subsuming Reality: Schematism and Transcendental Judgment – In Kant's Anatomy of the Intelligent Mind, Part IV, chapter 16
Willatt E. Kant's Schematism – In Kant, Deleuze and Architectonics, chapter 4
Woods M. Kant's Transcendental Schematism

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
 הרצאה 20 %
 השתתפות 10 %
 הגשת עבודה 70 %
 הגשת תרגילים 0 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 0 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: